

ANTZERTI

JENDE EDERRA.—William Saroyan.

KURSAAL-eko antzokian ikusia degu eta burruka ederra izan zan. Geienak ostikoka eta aserre, erokeri parregarria bait zerizkioten jardun ura. Beste batzuk berriz, “erokeri” aren ikutuak txoratuta, txaloaldi sutsua egin zioten.

Esku-programak zionez, ipui au ez da iñon eta iñoiz gertatua. Etzegon esan bearrik ere. Asmakizun danez eta olerkiz bete beteko mundu zoragarri bat sortu duanez, SORAYAN'ek oartxo ori ezarri bearrik etzun. “JENDE EDERRA” ipiñi diote izentzat antzerki oni. Ez da gaurkoa pamili ori, gizarte ori. Gaurko gizadiak ikutu eta ikusten ditun gauzetan bakarrik dualako itxaropen. SAROYAN'en sorkari eder oiek, gu gaurkoentzat urruti, beentzat begien aurreko mirari duten mundu isil batean bizi dira.

Aita batek iru seme alaba ditu. Aita izan dute iru anai arreba oiek irakasle. Aita berak izadia du erlijioaren zinisgai. Bizitzak eta gogateka luzeak azaldu diote gizonen eta sorkarien eta jakintza-le geen arteko alkartasun lotua. Idea ori du bere gogoaren janari eta eten gabeko arritzealdi bat dira bere egunak misterio orri begira. Badaki semeeri eman dien azierak ez duala “balio” gaurko egunetan, eta iñoir arrak kosk egingo dio aita okerra ez ote-dan zalantran jarriaz. Gizonen arteko onginaia du kezkarik gogorrena. Epaille estutxoren bati agian pilantropi uts ager lekiok sentimendu ori. Ain barneko dan biozkada, atetik ez dago bereizterik. On egintzarako joera bizi ori, Jainkoagandik ezik, nundik letorke?

Alegi asmoz jarria ez bada ere, “JENDE EDERRA”-ko INES gazteak arratoitxuarentzat duan biotzberak, kristauok beintzat, ezin lotsatu. ASIS'ek irakatsita badegu bide orretan eredu bikaiñik. Ta berdin esan genezake, beste mutil gaztea leiotik zugaitz bakarrari

begira ta begira baldin badago; ta batean, begiztaldi zorrotzez edo, zugaitzaren ederra adimenez atsi eta erdimiñez itz soil eta bakar bateko liburua azaltzen badigu. Era batez, ez al da bada zinisteko berderen alabak aitari dasaiona: "Nere adiskidea lenbizi ikusi detanetik, gizaki eta sorkariak oro ederragoak dira nere begientzat".

Problema geiago ere ikutzen ditu SAROYAN'ek. Erlijio berdiñekoak ez diranak izan bear duten alkarrenganako begirapena. Diru irabaztea elburu nagusi degun mundu onen bide okerra. Ta batez ere, egun, urte, ta gaztetasunaren igesi azkarra. Drama ikugarriaren mallan jartzekoa dala uste degu mozkor gizajoaren aitor ura. Itz ok jaso genitun: "Nere gaztealdiko egunen utsune beltza, ta eziña berriz aiek eskuratzea".

Antzerki jazkeran, "JENDE EDEDRA" poema bete betekoa degu. Adibide eran ipiñi ditugun azalpento oiekin, usmatu liteke antzelan onen sakontasuna. Asmakizunez eraikitako gizaroa da —fictio—, eta orretxegatik egiazkoa. MAURIAC'ek dion bezela: "Asmakizuna bakarrik ez da gezurti. Ate gordea idekitzen dio bizitzari, irten dezan isil, atsilotua dagon barrenetik". Ipui ori gure bizitza baño egiaziagoa da orregatik. Nola ez? Misterioan, gauz izkutuetan, alegia, ez al dago bada egi mamitsuago, gauz zistril eta arruntetan baño?

Muiñez poema eta jazkeraz antzerkia dala esan degu. Antzerki lan aldetik, batez ere bigarren ekitaldia, merezimendu aundikoa derizkiogu. Alkarrizketari zailutasuna, biguntasuna ezarri dio, naiz eta jarduna esanguraz betea izan. Ta au ainbat aipagarriago, izketak lerro bati jarraitzen ez diolako, baizik bakoitza bere lelo berean, barneko kezketan alegia, ari dalako. Ez da ordea ez zaratik, ez istillurik sortzen. SAROYAN'ek esku antzetsua bait du, ta badaki esaera sakon eta ariñak noiz eta nola jaurti.

ANSOLA'tar GURUTZ

Z I N E M A

THE MOST BEAUTIFUL WOMAN IN THE WORLD.—Aurpegi arroa dakar film onek, eta arrogoa eraman dezake. “Munduan den emakumerik ederrena” ez ezik, “Munduan den filmik traketsena” deitzea ere merezi luke. Nork nai daki bigarren izen ori nekezago dela bide onez irabazten aurrena baiño. Emakume ederrak, izan ere, maiz xamar aurkitzen dira, baiña eztira, ezta alderatzeko ere, film makur eta aspergarriak bezain ugari sortzen.

Naasi askoa duzute film onen odola. Ori sortzeko batu dira, ezkontzaz ala sasi-ezkontzaz ezta kigu, Italia'ko edertasuna —Gina Lollobrigida deritza— eta Ipar-Ameriketako trebetasuna, Robert Z. Leonard izenekoa agi denean. Senarra diruduna dela diotenak ere badira. Bein batean, mendi baten erdi-bearretatik xagutxo parregarria jaio omen zen. Etzaio erraz igertzen, ezta arritzeko noski, orain aurkeztu diguten umeari zein aritakoa den. Ezta ez bildotsa, ez antxumea, ez moxala, ez txittoa, ez urrixa, ez ordotsa. Alako mustro edo bidutzi itxuragaitza dirudi. Belarriak, nolana ere, asto-belarriak dira.

Gina gaxoa saiatzen da, ba: batean mutur-joka —edo zimatik tiraka—, bestean ezpata dantzatzen, urrengoan “Tosca” kantari. Baiña probetxu obeko aalegiñak ikusi izan ditugu.

Galdetuko balit norbaitek ea merezi duen Gina'k or daraman izengoitia, erdal-idazkiez beste norbaitek esaten duena esan bearko nioke: “Ez gera nor, adiskidea, auzi ori erabakitzeko.” Nor banintz ere, enintzake sartuko, nere gogoz beintzat, orrelako listor-kabian, arako Paris (ez Frantzia-koa, alegia) gizarajo ura bezela. Bestalde, ori baiño ajola geiagoko buruausterik badugu noski, zuek eta nik.

ALTRI TEMPI.—Leena eta oraiña. Leengo aurpegiak, esanak, oiturak eta jazkerak parregarriak iruditzen zaizkigu: are parre-

garriagoak igaro berri direnak antziña-antziñakoak baiño. Ba ote dugu, ordea, lasai eta kezkarik gabe parre egiteko eskubiderik? Obeak eta ederragoak ote dira gureak?

Leen ori, nolainai ere, ukigarria izaten da. Gai polita eztu Alesandro Blasetti'k gaizki erabili. Onean ere eztu geiegizkorik egin. Ur-axalean ibilli da, itsas-ontzia bezala: ezta iñorentzat nekagarri izango, baiña eztu iñor lilluratuko.

Zenbait irudi atsegiñez kanpora, bi ixtorio gelditu zaizkigu go-goan. Bata, D'Amicis'en "Calabriar turuta-jotzaille koxkorra": calabriarra izan bearrean lonbardiarra edo siziliarra izatea baditeke. Gutxi gora-beera, badakizue, Oraune'ko Errolba'k itzuli zigan "Florenziar idazlari koxkorra"-ren kidea. Andikiro, retorika goitarrez emana, batere ironiarik gabe. Ironia gerok baitaukagu begietan, soldadu azkar aiek italiarrak direla gogoratzen geranean batez ere. Lotsarik gabe sinesten zuten oraindik joan den mendekoek itz ederretan. Guri, ordea, itz ederretan ez ezik itz oriek adierazten dituzten gogoeta ederretan ere sinesten eztugun ezker, parregarri agertzen zaizkigu, aurtzaroko jostalluei ederretsirik bizi diren gizon-emakume azien antzera. Naiz barrenen daukagun amets eder alien ondamendiak sartu digun arantza mingarria.

Bestea, berriz, "Frine'ren auzia" da, edo delako zerbait. Jendea aspertuxe zeukalakoan edo, azkenean jarri dio film oni Blasetti'k bixigarri pixka bat, pikardi-ttanta. Vittorio de Sica'k, napolitar jatorrari dagokionez, solo luze bat kantatzen digu, bere erriko kantarien araura. Gina Lollobrigida'k aski du nonbait begien aurrean agertzearekin, ia aoa zabaldu gabe. Bera da naiko pizgarri, pentsatu bide zuen Blasetti'k. Eta azken-azkenean billotxik uzten du de Sica'k gure Lollo auzitegikoen aurrean, eta bide batez, jakifia, gu guztion aurrean. Erazte ori gezurrezkoa edo —garbi baiño zeatz obe— sinbolikoa dela esan bearrik ba aal dago? Nork naiko luke besterik?

HOMBRES OLVIDADOS. Bi izenek ekarri ginduzten zinera: egillea Stanley Kramer da, oraindik bere eskuko omen delakoa, eta zuzentzaillea, Edward Dmytryk. Iru izenek esan bagendu, obe, protagonista Kirk Douglas baita.

Izenak eta izanak bateratsu dabilta oraingoan, Jainkoari esker. Azala itxurazkoa da eta, azalaren azpian, bada mamia. Dmytryk'ek, dirudienez, leengo lepotik du burua. Eta oker-antxean, gailnera. Etzioten zuzendu, lerrenak egin arren, McCarthy senadore prestuak eta bere lagun argiek.

Malabarista berdingabea, judua izanik ere, bizirik atera da, bizirik baiña ez osorik. Famili-galtzeak eta giltzapean egoteak ireki

diote zauri izkutua ariman. Emen, datorren leku ontan, eztute malabaristen bear andirik. Lanean ari dira gelditu gabe guztiak, zaar-gazteak, gizon-emakumeak, beren erria —zaarra eta berria— jaso bearrez. Eztu ongi artuko malabarista lur berriak, neke-oiñazeak eramán bearko ditu pakea erdietsi baiño leen.

Lur ori Israel'go estatu berria da. Laugarren izen orrek ere erakarriko ginduzkean film au ikustera aurretik aipatu izan balute. Egille-zuzentzailleek eztituzte iñolaz ere begi txarrez ikusten juduen aalegiñak. Besterik baiño geiago, badirudi egiñaal izugarri orien berria zabaldu nai dutela mundu guztian barrera. Gerok ere —zerbait jakiteko zaleturik geunden aspaldian— eztitugu gogo gaiztoz ikusi. Ikusgarria da, eta arrigarria. Munduaren lau kantoietatik bildutako jende orrek jaso duen lurrak eta erriak, gaiñera, orain zenbaitek ain gorroto duten Europa'ren antza eta eitea darama.

Gure aurtzaroko judu maltzur aiek nola ari ote zaizkigu kristau-itxura artzen? Juduak berak gogokoago ditugulako ala juduen in-gurukoez aspertuxe gaudelako?

CITY LIGHTS.—Keju giñan leen Hollywood'eko pelikulak ugari eta bestetariakoak urri genituelako. Orain, gero ta obeto gabiltza, Hollywood'etik ere deus gutxi etortzen zaigu.

Oni eskerrak, eskasiak berak ere alde onak baditu-ta, zeluloide zaarra agertzen zaigu noizean bein. Bein beintzat ikusgarria: aspaldiko Chaplin'en "City Lights" maitea.

Noiz egiña? Duela ogeitamarren bat urte, enaiz oso ongi oroitzen. Eztugu, bada, egokiera txarra kontuak garbitzeko. Gazteagoa baintz, ogeitamar urte auetan zinemak egin duen aurrerapidea ikusteko esango nuke. Baiña, ain gaztea ez naizenez, naiago dut begiratu ea beti aurreraka ibilli ote geran.

Nonnai ageri da aurrerapena. Gure gurasoak baiño jolas geiago dugu, lasterrago gabiltza, aiek eztanda baten bidez etxe bat desegiten bazuten, guk erri osoa txea dezakegu. Aiek baiño obeak eta doatsuagoak ote gera, ordea, orrenbestez? Eta, zinema artea den ezkerro —zazpigarrena?—, gure arte-lanak ederragoak ote aienak baiño?

Artean keiñuka —gor-mutuen antzera— ari zitzaigun zinema ari zen bein, ez oso gaxterik, izketan. Izketan ez ezik, soñua jotzen ere ikasi zuen. Are geiago, marraka, marrua, kurrinka, orroa, makakorroa, irrintzi eta arrantza egiten ere bai. Kolore xuri-gorri politik etorri zitzaizkion. Azi-ala, irudiak larritzen zijoazen, gero eta andiago. Luze-zabalean anditu ez ezik, loditu ere egin omen dira. Argi-oialeko irudi orietako batek besoa luzatzen duenean, makurtu egiten omen gera, uki ez gaitzan. Orain irudipen utsa da, baiña lu-

zaro gabe, Jainkoa lagun, bekainean artuko dugu muturrekoa, erne ezipagabiltza.

Aurrerapen galant oriek guziak, edo geientsuenak beintzat, oraingo edozein film ederretan ikus ditzakegu: esan dezagun, bat edo beste alpatzeko, "The Black Knight" edo "Captain King". Zer esango ote du, bada, gaurko gazte batek, "Zaldun beltza" eta antzekoak ikusten oituak, batere orrelako apaingarri gabeko film bat ikustean?

Gazte batzuek, 18 urte ingurukoek, bazeukaten film ori ikusteko gogoia. Kezka bat ere bai, berek aitortu didatenez: nola adieraz ote ditezke gauzak itzik gabe? Zer esan duten ikusi ondoren? Ba aal dago esan bearrik? Zaarragoak geranok ongi genekien zer esango zuten alde z aurretik.

Orduko "City Lights" eta guarko "Zaldun beltza" eztaude bear bada zuzen berdinduak. Etzen orduan dena Chaplin eta gaur film oberik egiten da. Berdin ditzagun, bada, orduko Chaplin eta gaurkoa "Limelight"-ekoa. Ontzat eman nuen azkenekoa EGAN-en bertan, eta enaiz damutu. Baiña "City Lights"-en ondoan ezta alderatzeko ere. Zerbait falta zaiolako emen Chaplin'i? Ez nik uste: zerbait geiegixko du nere irtiz, Marañón'en ustez Donostia'k bezala. Zer den, eztakit. Urteak ala itza?

L. M.

HANNO ROBATO UN TRAM (*Tranbe bat ostu dute*).—Italia'n egindakoa degu film au. Ta Italia'ko gaurko film asko bezala, España'n "sainete" izenez ezagutzen diran antzerkien alako zantzu bat badu. Baña ez uste izan, parreragillea bakarrrik danik. Poesi-errikoit tanto batzuek ere bai-baiditu, batez ere azken aldean.

Dana dala, ez da guzizkoa, baña bai atsegiña. Ta baditu gañera zati bat edo beste, oso arruntak eta gutxiago ere ez diranak. Adibidez, ez da egunero ikusten tranbe bat, zaitzallerik gabe, kalez-kale, film ontan ikusten dan bezala, Donostia'n bein edo bein gertatua izan arren. Donostia'n, bai; Donostia'n, esate baterako, guziok jakingo dezute noski goiz batez *Topoa* Amara'tik irten da Peñasflorida ta Garfbay'ko kalegurutzeraño, zaitzallerik gabe etorri zala. Ta lasai asko ta barrenen zijoazten bidaztiak oartu gabe, gañera...

Gure *Topo* begikoa aitatu degun ezker, itz bi, amaitzeko, berari buruz. Entzun degun zurrumurru batez, laister —Gabonak aldean edo— Donostia'n berriro sartzen astekoa omen da. Bai ote? Ez ote?

Bizi dana begira egongo da...

A. A.